

Tampereen kaupunki

Työ- ja elinkeinoministeriön kirjaamo
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO

Lausuntopyyntö: VN/31603/2024

Tampereen kaupungin lausunto luonnoksesta Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten strategiaksi 2026–2030

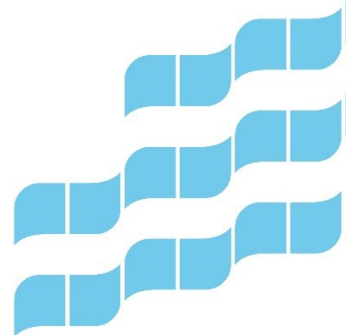
Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää näkemyksiä luonnoksesta Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden strategiaksi 2026–2030.

Vuonna 2021 annettu Yhteiskunnallisten yritysten strategia päivitetään vastaamaan EU:n neuvoston vuonna 2023 antamaa suositusta yhteisötaloudesta. Strategia on tarkoitus hyväksyä vuoden 2025 loppuun mennessä.

Vuonna 2023 Euroopan unionin neuvosto hyväksyi yhteisötalouden suositukset, joiden tavoitteena on parantaa työllisyyttä sekä tukea oikeudenmukaista ja kestävä sosioekonomista ja teollista kehitystä. Suositus on laajempi kuin Suomen nykyinen yhteiskunnallisten yritysten strategia. Yhteisötalouden piiriin kuuluu yhteiskunnallisten yritysten lisäksi jäsenperusteisia yrityksiä ja toimijoita, kuten osuuskuntia, yhdistyksiä, säätiöitä ja keskinäisiä yhtiöitä. Suositusten lisäksi strategialuonnoksessa on huomioitu kansallisia näkökohtia.

Strategialla pyritään vastaamaan suosituksen mukaisesti yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden kehittämiseen ja toimintaedellytysten parantamiseen.

Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan strategialuonnos yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten kehittämiseksi vuosille 2026–2030 on tervetullut ja ajankohtainen asiakirja, joka ottaa huomioon sekä kansalliset että EU-tason tavoitteet. Visio yhteisötalouden toimintaedellytysten vahvistamisesta ja roolin kasvattamisesta osana kestävä ja osallistavaa yhteiskuntaa on kunnianhimoinen. Strategia antaa suuntaa monialaiselle kehittämis-työlle. Visiossa todettu "hyvät toimintaedellytykset" on ilmaisuna kuitenkin laava ja strategia jää monilta

osin yleisen tason toteamuksiksi. Strategialuonnoksen yleisluonteisuus voi haastaa strategian toimeenpanoa.

Strategian viisi päätavoitetta muodostavat rakenteellisesti selkeän kokonaisuuden. Tavoitteet ovat hyvin linjassa yhteisötalouden toimintaympäristön kehittämistarpeiden kanssa ja ovat kannatettavia. Erityisesti työllisyyden, vaikuttavuuden ja yhteistyön korostaminen on perusteltua.

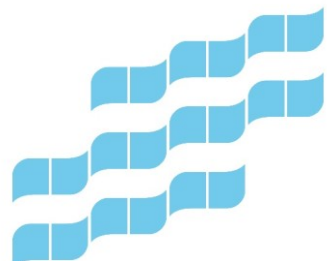
Strategialuonnoksessa on hyviä tavoitteita, mutta yleisten tavoitteiden toteamisen lisäksi Tampereen kaupunki jää kaipaamaan strategisten tavoitteiden konkretisointia esimerkiksi vastuutahojen, vaikuttavuusmittareiden valmistelun tai strategian toimeenpano alustavan aikataulutuksen osalta. Strategian vaikuttavuusperusteisuuden näkökulma on Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan kannatettava ja vaikuttavuutta tuleekin parantaa.

Strategiassa ja strategian toimeenpanossa tulee korostaa tiedon saatavuutta sekä laadukkaita ohjaus- ja neuvontapalveluja. Nämä ovat tärkeitä edellytyksiä yhteisötalouden toimijoiden vahvistumisen tavoitteen toteutumiseksi. Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen toiminta on tällä hetkellä hankerahoituksen varassa. Strategiassa olisi tärkeää ottaa kantaa, miten osaamiskeskuksen toiminnan jatkuvuus turvataan, miten osaamiskeskuksen rahoitus on tarkoitus jatkossa järjestää ja mikä toimija vastaa osaamiskeskuksen toiminnasta.

Strategian kohdassa 5.2. linjataan, että yhteiskunnalliset yritykset toimivat avoimilla markkinoilla. Tämä linjaus sulkee pois kaupunkikonserniin kuuluvat toimijat, eikä siten ole kannatettava. Esimerkiksi Tampereen kaupungin omistaman yhteiskunnallisen yrityksen Sarkan toiminnalle on paljon kysyntää ja kehittämispotentiaalia muuttuvassa toimintaympäristössä. Toimintaa kehittämällä voidaan arviomme mukaan vaikuttaa rakennetyöttömyyteen, esimerkiksi opinnollistamista vahvistamalla.

Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan on myös tärkeää tunnistaa ne toimialat, joissa yhteiskunnalliset yritykset voivat tuoda työmarkkinoiden toimintaan lisäarvoa (esim. sosiaalipalvelut ja työllisyyspalvelut sekä kiertotalous). Myös yhteiskunnallisten yritysten perustamista tulisi tehdä houkuttelevammaksi eri toimialojen näkökulmasta. Strategialuonnoksessa on nostettu perustellusti esille yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintaosaamisen vahvistaminen yritysten kannattavuuden parantamiseksi. Tähän on hyvä suunnata konkreettisia toimia, kuten koulutusta sekä rahoitusta sen järjestämiseksi.

Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan yhteiskunnallisten yritysten kriteeristöissä tulisi näkyä vielä vahvemmin sosiaalinen vastuullisuus ympäristöasioiden rinnalla.

Hankerahoituksen hakeminen ja hallinta on yhteiskunnallisten yritysten näkökulmasta tällä hetkellä työlästä, vaikeaa ja kallista. Järjestöillä ja säätiöillä ei välttämättä ole osaamista ja varaa sen hyödyntämiseen. Yrityksille hankerahoituksen saaminen on puolestaan vaikeaa, sillä yhteisötalouden erityispiirteet huomioivia rahoitusinstrumentteja on tarjolla hyvin niukasti. Jotta yhteiskunnallinen yrittäjyys saadaan nousuun, tulee hankerahoituksen mahdollistamiseen ja yhteiskunnallisten innovaatioiden synnyttämiseen kohdentaa erityistä huomiota.

Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan yhteiskunnallisia innovaatioita tarvitaan, niin kuin strategiassa todetaan. Niiden aikaansaamiseksi tarvitaan kuitenkin merkittävää panostusta rahoitukseen, jotta innovaatioita mahdollistava toiminta olisi realistista.

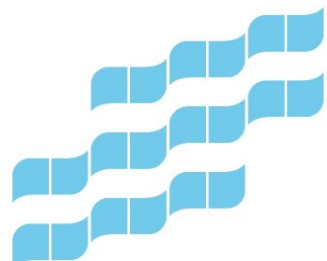
Huomioitavaa on, että yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan erottaminen toisistaan on vaikeaa, eikä siihen ole valtakunnallisesti yhtenäisiä kriteereitä. Tällä hetkellä toimijoiden on vaikea ennakoida, millainen toiminta määritellään elinkeinotoiminnaksi ja millainen ei. Yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan määrittämisen ennakoitavuutta tulee kehittää.

Huomioitavaa on myös se, että yhteiskunnallisten yritysten pitää toimia avoimilla markkinoilla, mutta toiminta määritellään usein yleishyödylliseksi. Tämä voi aiheuttaa ristiriitoja ja kilpailuvääristymää. Hyvänä esimerkkinä näistä ristiriitalanteista ja niistä syntyvistä keskusteluista ovat yhteiskunnallista tukea saavat kierrätystoimijat ja yksityiset kirpputorit. Tämä kokonaisuus pitäisi määritellä tasällisesti, jotta ennakoitavuus ja läpinäkyvyys paranee kaikkien osapuolien kanalta.

Julkisissa hankinnoissa tulisi hankinnoilla työllistämisen ohella huomioida nykyistä huomattavasti enemmän mahdollisuus kohdentaa hankintoja vain yhteiskunnallisille yrityksille / yhteisötalouden toimijoille. Näin voitaisiin vahvistaa ko. toimijoiden toimintaedellytyksiä ja taloutta.

Strategialuonnoksessa hankinnat ja hankinnoilla työllistäminen ovat mukana työllisyyttä, osaamista ja uusia työpaikkoja koskevan tavoitteen (5.3.) ja toimintaedellytysten parantumiseen liittyvän tavoitteen (5.5.2.) alla. Vaikuttavuusperusteisten hankintojen ja sosiaalisten kriteerien käyttöä tuetaan ja hankinnoilla työllistämistä halutaan edistää. Tämä on kannatettava linjaus, koska hankintojen strategista roolia yhteiskunnallisten tavoitteiden edistämisessä tulisi vahvistaa.

Tampereen kaupunki nostaa esiin strategialuonnoksesta seuraavia yksityiskohdaisia huomioita. Ensimmäisen julkisia hankintoja koskevan kappaleen sisältö on syytä tarkentaa (s. 9). Ensimmäinen lause on kannatettava. Olisi kuitenkin yhdenmukaista käyttää termiä työllistämisehto "työllisyys ehdon" sijaan, koska työllistämisehto on terminä vakiintunut (TEM, JHNY) ja työllistämisehto on terminä mainittu strategialuonnoksessa myöhemmin. Toisessa lauseessa viitataan

työllisyyttä edistävien palveluiden vaikuttavuusperusteisiin hankintoihin, mikä on eri asia kuin työllistämisehdon soveltaminen mihin tahansa hankintoihin. Termi "kuitenkin" viittaa siihen, että hankintoihin sisällytettyä "työllisyysehtoa" ei arvioidaisi. Jos nämä kaksi asiaa halutaan yhdistää, sana "kuitenkin" on syytä poistaa väärinkäsitysten välttämiseksi ja asiakohtaa täsmentää.

Luvun 5.5.2. ensimmäisessä kappaleessa mainitaan Hankintojen valvontayksikkö. Kyseistä termiä ei näkemyksemme mukaan käytetä virallisena nimenä, vaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) toimii hankintojen valvontayksikkönä. Näkemyksemme mukaan strategiassa olisi selkeämpi käyttää viraston virallista nimeä. Luvun viimeisessä kappaleessa ennen tavoitelistausta mainitaan varatut hankinnat ja tulosten saavuttaminen ilman työllistämisehtoa. Oikean vaikutelman saamiseksi voisi olla parempi todeta, että tuloksia on saavutettu myös varatuilla hankinnoilla, vaikka niiden käyttö on ollut vähäistä. Näkemyksemme mukaan on hyvä, että prosenttimalli on nostettu esille. Selkeyden vuoksi voisi olla hyvä tarkentaa, että kyse on hankinnoilla työllistämisen prosenttimalli, jotta asia ei sekoitu varattuihin hankintoihin.

Tampereen kaupunki toteaa yhteenvetona, että strategialuonnos tarjoaa perustan yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten kehittämiseksi, mutta strategiassa tulisi tarkemmin konkretisoida toimenpiteitä esimerkiksi vastuutahojen, vaikuttavuusmittareiden valmistelun tai strategian toimeenpanon alustavan aikataulutuksen osalta. Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan yhteiskunnallisten yritysten käsite tulisi määritellä lainsäädännöllä, jotta yhteiskunnalliset yritykset saisivat legitimitetin aseman, esimerkiksi rahoitusten hakijoina. Strategian toimeenpanossa on tärkeää varmistaa, että tavoitteet muuttuvat vaikuttaviksi teoiksi ja rakenteiksi.

Lisätietoja: Tarja Paulaniemi
kehittämispäällikkö
Tampereen kaupunki
040 679 8964
etunimi.sukunimi@tampere.fi

